

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران

مؤلفین:

مهندس شهرام شاکریان

علی محمدی گوجانی

زهره شاهقلی قهفرخی

سرشناسه	: شاکریان، شهرام، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران / مولفین شهرام شاکریان، علی محمدی گوجانی، زهرا شاهقلی قهفرخی.
مشخصات نشر	: تهران: مبنای خرد، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۰ ص.
شابک	: 978-600-5939-38-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اقتصاد شهری -- ایران -- شاخص‌های اقتصادی -- ایران
شناسه افزوده	: شاهقلی قهفرخی، زهرا، ۱۳۵۳ -
شناسه ورود	: محمدی گوجانی، علی، ۱۳۵۰ -
رده‌بندی کنگره	: HT ۱۴۷ / الف ۹ ش ۲ ۱۳۹۱
رده‌بندی دیویی	: ۳۳۰ / ۱۱۷۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۴۵۸۲۵

نام کتاب:	شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران
تهیه و تنظیم:	معاونت آموزشی جهاد دانشگاهی واحد چهارمحال و بختیاری
مدیر پروژه:	یدالله تقی‌پور
ناظر پروژه:	مهدی دهقان چالستری
مؤلفین:	مهندس شهرام شاکریان، علی محمدی گوجانی
ناشر:	زهرا شاهقلی قهفرخی
تایپ و صفحه‌آرایی:	انتشارات مبنای خرد
طراح جلد:	انتشارات مبنای خرد
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	امین دادایی دهکردی
نوبت چاپ:	ترانه
تیراژ:	۱۳۹۱ - اول
قیمت:	۳۰۰۰
	۴۰۰۰۰ ریال

شابک: ۵ - ۳۸ - ۵۹۳۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 5939 - 38 - 5

آدرس: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - نبش خیابان شهید وحید نظری - پلاک ۱۰۴

نماینده: ۶۶۴۸۰۶۶۶

تلفن: ۶۶۴۹۲۱۳۴

www.mabna.blogfa.com

فهرست مطالب

۵.....	مقدمه مؤلفان
۷.....	پیش‌گفتار
۹.....	فصل اول: مباحث نظری
۹.....	۱-۱- مبانی نظری و تجارب کشورها
۱۱.....	۱-۲- نظریه‌های اقتصاد شهری
۱۱.....	۱-۲-۱- نظریه‌های عام اقتصاد شهری
۲۸.....	۱-۲-۲- عوامل و موانع نظری توسعه اقتصادی شهرها
۳۴.....	۳-۱- تجارب کشورهای مختلف در توسعه شهری
۳۹.....	۳-۲- مطالعات مربوط به توسعه اقتصادی شهرها و شاخص‌های آن
۳۹.....	۳-۲-۱- شاخص‌های بانک توسعه آسیا
۴۱.....	فصل دوم: ویژگی‌های اقتصادی شهرها و اقتصاد شهری
۴۱.....	۱-۲- اقتصاد شهری
۴۵.....	۱-۲-۱- ویژگی‌های اقتصادی شهرها
۴۸.....	۱-۲-۲- شهرها و رشد اقتصادی
۵۱.....	فصل سوم: شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران
۵۱.....	۱-۳- شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها
۵۱.....	۱-۳-۱- مقدمه
۵۲.....	۱-۳-۲- شاخص‌های مبتنی بر ساختار اقتصادی
۵۴.....	۱-۳-۳- شاخص‌های مبتنی بر بازارهای اقتصادی
۵۶.....	۱-۳-۴- شاخص‌های مبتنی بر سیاست‌های اقتصادی
۵۶.....	۱-۳-۵- سایر شاخص‌ها
۵۸.....	۲-۳- تبیین شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها
۵۸.....	۲-۳-۱- مقدمه

۵۸.....	۲-۲-۳- جمع‌بندی الگوهای کاربردی.....
۶۰.....	۳-۲-۳- شاخص‌های عمده توسعه اقتصادی شهرها.....
۶۳.....	۲-۳- طراحی شاخص‌های نهایی در ایران.....
۶۶.....	۱-۲-۳- تولید و عرضه.....
۶۹.....	۲-۲-۳- تقاضا و رفاه.....
۷۵.....	۳-۲-۳- مرکزیت و سطوح شهری.....
۸۱.....	۴-۲-۳- مالیه محلی.....
۸۳.....	۵-۲-۳- شاخص توسعه اقتصادی.....
۸۵.....	۳-۳- طراحی الگوی تلفیقی شاخص‌های توسعه اقتصادی.....
۸۵.....	۱-۳-۳- الگوهای طبقه‌بندی تطبیقی شهرها.....
۱۰۱.....	فصل چهارم: خلاصه نتایج حاصل از فصول قبل.....
۱۰۱.....	۱-۴- مقدمه.....
۱۰۱.....	اطلاعات پایه در بخش تولید و عرضه.....
۱۰۲.....	اطلاعات پایه در بخش تقاضا و رفاه.....
۱۰۴.....	اطلاعات پایه در بخش مرکزیت و سطوح شهری.....
۱۰۵.....	اطلاعات پایه در بخش مالیه محلی.....
۱۱۳.....	فهرست منابع.....

مقدمه مؤلفان

از آغازین روزهایی که واژه رشد و توسعه در ادبیات اقتصادی وارد گردید در کنار آن مفاهیمی مانند نابرابری، عدم تعادل، عدم توازن و ... نیز شکل گرفت. تشخیص میان دو منطقه، توسعه نیافته و کاملاً توسعه یافته دشوار نیست. ولی کثرت عوامل مؤثر بر توسعه و جنبه‌های گوناگون آن، تشخیص و رتبه‌بندی مناطقی مابین این دو حالت که همزمان مشتمل بر جنبه‌هایی از توسعه و عدم توسعه‌اند، را دشوار می‌سازد. از این‌رو توجه به ابزارهای اندازه‌گیری برای تعیین و میزان توسعه‌یافتگی و توسعه نیافتگی مناطق و کشورها ضروری می‌شود. سه تحول در ابزارها و شاخص‌های اندازه‌گیری توسعه برای کشورها، خود گویای این واقعیت است که در بین عالمان نظریه‌های اقتصاد توسعه و اقتصاد منطقه‌ای طی سال‌های گذشته جدل‌های علمی فراوانی روی داده است؛ در آغاز برای اندازه‌گیری میزان توسعه، شاخص‌های کمی مانند: تولید ناخالص یا خالص ملی، تولید سرانه و ... مورد استفاده قرار گرفت و سپس ضرورت توجه به شاخص توسعه انسانی، شاخص فقر انسانی و مشابه آن مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بر مبنای شاخص‌ها و ملاک‌های اندازه‌گیری میزان توسعه در کشورها اقتصاددانان برای رتبه‌بندی مناطق و کشورها به صورت بین منطقه‌ای و برای رتبه‌بندی شهرها، استان‌ها و ... به صورت درون منطقه‌ای کوشش‌های علمی فراوان کرده‌اند. یکی از اهداف مهم نظریه‌پردازان اقتصادی برای رتبه‌بندی و سطح‌بندی مناطق، چه به صورت بین منطقه‌ای و چه به صورت درون منطقه‌ای، تشخیص و اندازه‌گیری میزان نابرابری‌ها است. تحقق این هدف، تصمیم‌گیری‌های عملیاتی به منظور کاهش نابرابری‌ها و عدم توازن‌ها را برای دولتمردان و مدیران جوامع امکان‌پذیر می‌سازد. از آن‌جا که چندگانگی اهداف در هر جامعه، دولتمردان و مدیران آن‌ها را در انتخاب راه حل صحیح و مناسب با دشواری‌های مختلفی مواجه می‌سازد. محققان نیز با تکیه بر روش‌های برنامه‌ریزی می‌کوشند راه حل‌های مناسبی برای حل این مسائل پیشنهاد کنند؛ با چنین رویکردی، آنان روش‌های رتبه‌بندی، روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره و چند شاخصه را نیز

طراحی و معرفی می‌کنند.

کتاب حاضر در این راستا به بررسی نظریه‌های اقتصاد شهری و ویژگی‌های اقتصادی شهرها و شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها پرداخته و سپس الگوی طبقه‌بندی تطبیقی شهرها را از طریق بررسی و تحلیل روش‌های رتبه‌بندی و تصمیم‌گیری ارائه می‌دهد. این کتاب با عنوان شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران در چهار فصل تهیه شده است. عناوین این فصول عبارتند از: فصل اول: مبانی نظری، فصل دوم: ویژگی‌های اقتصادی شهرها و اقتصاد شهری، فصل سوم: شناسایی شاخص‌های توسعه اقتصادی، فصل چهارم: خلاصه فصول قبل.

در پایان ضمن سپاس از راهنمایی‌های آقایان مهندس عیدی (معاون محترم امور عمرانی استانداری چهارمحال و بختیاری)، دکتر بهنام شاکریان، دکتر امیر شاکریان، علی شاکریان، مهندس عبداله تقی‌پور (رئیس جهاد دانشگاهی واحد استان چهارمحال و بختیاری)، مهدی دهقان (معاون آموزشی جهاد دانشگاهی واحد استان چهارمحال و بختیاری) و سایر عزیزانی که در تصویر، نگارش، چاپ و نشر این کتاب همکاری داشته‌اند، اظهار امیدواری نماییم که مطالعه این کتاب بتواند شاخص‌های مناسبی در زمینه توسعه اقتصادی شهرها در اختیار علاقه‌مندان این موضوع قرار داده و مفید و ثمربخش واقع شود.

مؤلفان

۱۳۹۱

به نام خدا

پیش گفتار

موضوع توسعه اقتصادی شهرها از جمله مباحث مهم در شهرسازی معاصر است که بخش وسیعی از ادبیات علمی توسعه شهری و نیز سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها را به خود معطوف ساخته است. از یک سو، تعریف و مفهوم توسعه شهری از گستردگی خاصی برخوردار بوده و از سوی دیگر، بسیاری از زوایا و ابعاد آن مورد چالش است که شامل ابعاد زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی، اقتصادی و کالبدی می‌شود. دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و راهبردهای مطرح در جهت توسعه شهری در مقیاس‌های بین‌المللی، ملی و محلی همچنان مورد بحث مجامع علمی جهانی هستند. در ایران، علی‌رغم اینکه فعالیت‌های قابل توجهی در سال‌های اخیر از سوی سازمان‌های دولتی و نیز مجامع علمی صورت گرفته است، اما همچنان کمبود فعالیت‌های علمی که دربرگیرنده مجموعه مباحث، دیدگاه‌ها و نگرش‌ها در زمینه توسعه شهری باشد، مشهود است.

در همین راستا جهاد دانشگاهی واحد استان چهارمحال و بختیاری به سفارش دفتر امور شهری و شوراهای استانداری استان و در راستای رسالت‌ها و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود اقدام به انتشار این کتاب کرده است. این کتاب به بررسی شاخص‌های توسعه اقتصادی شهرها در ایران پرداخته و امید است مورد استفاده صاحب نظران، اندیشمندان، دانشگاهیان، سیاست‌گزاران و مدیران، سازمان‌های ذی‌ربط و علاقه‌مندان، مهندسين مشاور و متخصصان و علاقه‌مندان موضوع توسعه شهری قرار گیرد.

عبدالله تقی پور

رئیس جهاد دانشگاهی واحد چهارمحال و بختیاری